

دولت در بحران: معماری حکمرانی اسلامی

عبور از نقد تکنیکی به طراحی نهادی و
ایدئولوژیک برای بازگشت به قدرت

هرم بلوغ سیاسی

«امیرالمؤمنین (ع) را بمباران تکنیک‌ها زمین‌گیر کرد؛
زیرا اطرافیان فاقد فهم ساختاری و ایدئولوژیک
بودند. عملیات روانی تنها روی کسانی جواب می‌دهد
که در لایه تکنیک متوقف شده‌اند.»

● لایه ایدئولوژیک (بالا): درک عمیق از رسالت و ماهیت دولت (نقطه مصونیت در برابر عملیات روانی).

● لایه نهادی (وسط): طراحی ساختارها، سازمان‌ها و جریان‌های قدرت برای تحقق ایدئولوژی.

● لایه تکنیکی (پایین): تله‌ی مدیریت روزمره و ابزاری.

بحران؛ نقطه آشکارساز ماهیت دولت

جنگ، زلزله و شوک‌های اقتصادی، دولت‌ها را مجبور به افشای ذات خود می‌کنند.

فروپاشی و عقب‌نشینی (دولت درمانده):

زلزله طبس (پیش از انقلاب) - ناکارآمدی کامل حاکمیت و واگذاری میدان به نیروهای مردمی بدون پشتیبانی.

گسترش و پیشروی (دولت متکفل):

جنگ تحمیلی (دهه ۶۰) - خلق بوروکراسی پیشرفته‌تر، توزیع مویرگی و توانمندتر شدن دولت نسبت به دوران پیش از بحران.

دوگانه ایدئولوژیک در مواجهه با تنش

نئولیبرال / لیبرتارین

نگرش به قدرت: دولت به مثابه بازار
(کسب رأی و قدرت).

واکنش به بحران: عقب‌نشینی،
واگذاری وظایف به
بخش خصوصی (Giving up).

نمونه تاریخی: طوفان کاترینا و
آ در آمریکا (خصوصی‌سازی آب و
فاضلاب و درمان).

حکمرانی اسلامی (تکفل)

نگرش به قدرت: دولت به مثابه ولی
سرپرست (عیال‌الله).

واکنش به بحران: پیشروی، گسترش
چتر حمایتی و تقویت لجستیک
دولتی (Taking over).

نمونه تاریخی: ستاد بسیج
اقتصادی در دهه ۶۰ (تضمین امنیت
غذایی در اوج جنگ).

دوراهی پسابحران

مسیر اول: دکترین شوک (Shock Doctrine)

سوءاستفاده از گیجی و آسیب‌پذیری جامعه برای خصوصی سازی بی‌ضابطه و شانه خالی کردن از تعهدات (مانند واگذاری اموال دولتی به ثروتمندان در لحظه بحران).

مسیر دوم: تخریب خلاق (Creative Destruction)

استفاده از فضای تخریب‌شده برای بازآفرینی سیستم با مشارکت و عاملیت مردم، اما با پشتیبانی و معماری قدرتمند دولت (مانند ساخت شهرهای تعاونی‌محور).

قرارداد متقابل «تکفل»

در فقه سیاسی اسلام، اعمال ولایت بدون ارائه خدمت باطل است.

حق حاکمیت (Right to Rule): اخذ مالیات حکومتی،
خمس، زکات و وضع قوانین قهری.

تکلیف تأمین (Duty to Provide): پرداخت دیون متوفای بدهکار،
نجات ورشکستگان (مفلس)، و تأمین مسکن و آموزش.

«تو حق نداری به نمایندگی از ملت وارد جنگ شوی، اما
خسارت دیدگان جنگ و بیکاران را با "وام" به حال خود رها کنی.»

مکانیک اقدام دولت در بحران

۳. **عاملیت:** فرصتی برای توانمندسازی ملی.
تثبیت صنایع کوچک و سپردن ساخت به تعاونی‌های مردمی
تحت هدایت دولت.

۲. **نظام تأمین:** دولت مکلف است منابع پایه (زمین، زیرساخت‌های
پتروشیمی، فولاد) را با قدرت تأمین کند و به انتهای زنجیره برساند.

۱. **نظام تصمیم‌گیری:** تصمیمی کاملاً ایدئولوژیک (نه صرفاً
تکنیکال). ردّ تجویز عقب‌نشینی به بهانه کمبود منابع مالی.

طیف مداخله دولت (واجبات نظامیه)

مداخله مستقیم (واجبات حاصل مصدري):

- مواردی که شارع تحقق خود نتیجه را از حاکمیت خواسته است.
- مصادیق: آموزش، بهداشت، قضاوت، امنیت.
- اقدام: دولت باید صفر تا صد کار را تصدی کند (پزشک، قاضی و معلم استخدام کند؛ فروش این خدمات ممنوع است).

مداخله تسهیل‌گرانه (واجبات مصدري):

- مواردی که دولت باید بستر را فراهم کند اما اجرای نهایی با مردم است.
- مصادیق: مسکن، تغذیه (نان).
- اقدام: دولت باید آرد و گندم را تا نانوایی تأمین و کنترل کند، اما پخت نان توسط نانو انجام می‌شود.

کاربرد میدانی ۱: مسکن و زیرساخت پسابحران

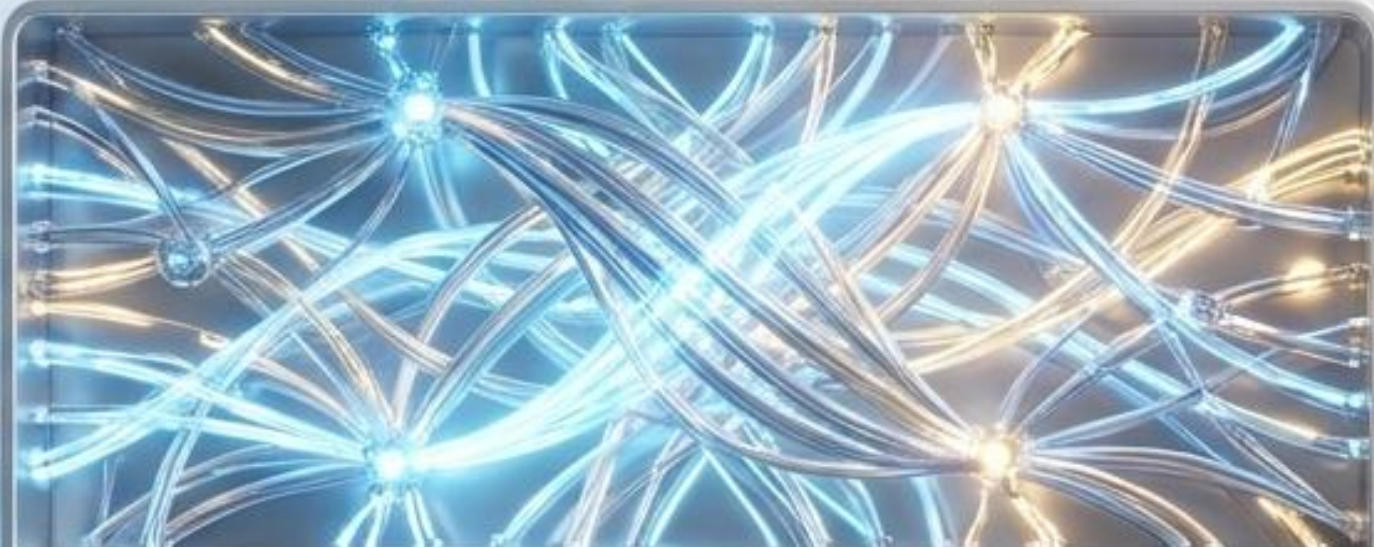
رویکرد غلط (عقب‌نشینی):

ارائه وام بازسازی به زلزله‌زدگان یا واگذاری تراکم ۸ طبقه به بسازبفروش‌ها در ازای ۴ طبقه برای آسیب‌دیدگان (ایجاد رانت و ستم شایستگان).

رویکرد تکفل (پیشروی):

- دولت تمام زمین را رایگان تخصیص می‌دهد.
- لجستیک، خیابان‌کشی، آب و برق را تأمین می‌کند.
- مردم در قالب تعاونی‌های محلی (مثل هیئت‌های واگذاری زمین اول انقلاب) پیمانکار را انتخاب و خانه خود را می‌سازند.

کاربرد میدانی ۲: آموزش در شرایط تنش

دهه ۶۰ (دولت متکفل):

تولد مدارس چندشیفته، شبانه‌روزی و شبکه عظیم «رزمندگان»؛ قوی‌ترین سیستم توزیع مویرگی آموزش از راه دور برای دانش‌آموزان درگیر جنگ.

دوران کرونا (دولت لیبرتارین):

عقب‌نشینی به پلتفرم‌های بی‌کیفیت (شاد) یا واگذاری آموزش به شرکت‌های خصوصی و پیام‌رسان‌های نامربوط؛ بی‌توجهی مطلق به کودکان بازمانده از تحصیل در مناطق محروم.

شکستن انحصار یا توانمندسازی واقعی؟

چرا آزادسازی صرف، به بلعیده شدن تولیدکننده خرد می‌انجامد؟

🔧 - رفع انحصار (مثلاً در واردات نهاده‌های دامی یا تجارت خارجی) کافی نیست.

🔧 - در غیاب زیرساخت‌های دولتی (مثل پنجره واحد تجارت خارجی یا بازارچه‌های مرزی استاندارد)، بازیگران خرد زیر دست و پای شرکت‌های بزرگ و رانت‌خوار له می‌شوند.

📍 - دولت فقط «مانع‌بردار» نیست، بلکه «مسیرساز» و «هدایت‌گر» است.

از نقد تخصصی تا تسخیر قدرت

۱. حلقه‌های مطالعاتی: تسلط بر مبانی فقهی و ایدئولوژیک حکمرانی (جلوگیری از فریب خوردن توسط عملیات روانی تکنیکال).

۲. کارگروه‌های تخصصی: تشکیل تیم‌های سایه در حوزه‌های آموزش، مسکن، و سلامت برای تولید گفتار سیاسی دقیق.

۳. آمادگی برای اداره کشور: عبور از نق زدن سیاسی؛ ساختن تشکیلات و جبهه‌ای که برای وزارت، مجلس و مدیریت کلان در بحران‌های آینده برنامه اجرایی (Blueprint) داشته باشد.

